

учитель (викладач), як унікальні і неповторні особистості, фактично завжди є суб'єктами навчально-пізнавальної діяльності. Якщо забезпечити базу самонавчання, це сприятиме індивідуальному розвитку, місце авторитарної педагогіки займе педагогіка бажань як вияв особистого інтересу та внутрішнього світу названих вище суб'єктів пізнання. Замість зовнішньої зумовленості на озброєнні повинна бути методологія, спрямована на пробудження в кожного з них внутрішньої мотивації до навчання як індивідуального творчого процесу. При цьому роль викладача суттєво змінюється: з «транслятора» інформації він стає консультантом, співучасником та співорганізатором навчального процесу. Що ж стосується учня, то він, залишаючись об'єктом навчання, водночас стає і його суб'єктом. Отже, самоосвіта, є однією з найбільш важливих складових у забезпеченні функціонування системи неперервної освіти, розвитку особистості, професійної майстерності та постійного зростання кваліфікації фахівця.

ЕКОНОМІЧНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА НООСФЕРНОГО МИСЛЕННЯ

Н.О. Терентьєва

*доктор педагогічних наук, професор
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка, Чернігів, Україна*

XXI століття називають епохою глобалізації, «Відродження лідерства» (О.Нестуля, 2016), акмеології, інформальної освіти, університетів третього віку та ін. Та як би не називали цей період, варто відзначити, що подібне є можливим завдяки змінам мислення, зокрема масовому поширенню й сприйняттю молоддю так званого планетарного мислення [4].

Формування ноосферного мислення та зростання соціальної відповідальності доцільно розглядати в контексті стратегічного планування сталого розвитку суспільства та людського розвитку, що сприяє формуванню критично-інноваційного потенціалу, нового мислення людини, а це передбачає реагування на соціальні, економічні, наукові та культурні аспекти; формування глобальних знань для розв'язання глобальних проблем; розвиток критичного

мислення та активної громадянської позиції; інформованість, відкритість і прозорість діяльності в рамках визначеної автономії [5, с. 164].

2016 рік відзначився в Україні початком обговорення Цілей сталого розвитку за такими групами: справедливий соціальний розвиток; стале економічне зростання і зайнятість; ефективне, підзвітне та всеохоплююче управління і справедливість для всіх; екологічна рівновага та розбудова стійкості [5]. Будуючи державу та впроваджуючи нові інструменти ринкового регулювання соціально-економічних процесів, Україна потребувала чітко визначеної та прийнятної для суспільства стратегії досягнення цілей розвитку. Суспільне бачення розвитку України до 2030 року охоплює такі орієнтири для досягнення, як добробут та здоров'я населення, що забезпечуватимуться інноваційним розвитком економіки, побудованим на сталому використанні природних ресурсів [5, с. 8-9]. Як зазначається у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», «...У ході трансформаційних процесів в Україні так і не вдалося наростити економічний потенціал. Натомість під час структурної, енергетичної та фінансової криз, які спричинили нестійкий розвиток національної економіки, були втрачені ресурси, капітал та час. Своєю чергою, геополітичний конфлікт, що триває понад три роки, звужує можливості забезпечення ефективного розвитку... Стале економічне зростання неможливе без забезпечення повної і продуктивної зайнятості та гідної праці для всіх жінок і чоловіків, а також захисту трудових права та надійних і безпечних умов праці для всіх трудящих» [5, с. 10].

Процеси змін, які відбуваються в світі відповідно до усвідомлення недоцільності парадигми економічного зростання та заміни її новою альтернативною парадигмою коеволюції (постійна взаємодія людських та природних систем, їх взаємний вплив та постійна адаптація до змін), спрямували розвиток суспільних систем, включаючи освіту та науково-техніко-технологічний прогрес, у бік гармонізації, відповідності майбутнім потребам людства, збереження навколишнього природного середовища та природно-ресурсного потенціалу, тобто започатковано перехід до так званого сталого розвитку (sustainable development) [3, с. 164].

Питання Людського розвитку посідає провідне місце серед визначених цілей розвитку тисячоліття, оскільки кожна з них інтегрує проблематику економічної, освітньої, здоров'язбережувальної, суспільно-політичної та інших сфер, що дозволяє виокремити

найгостріші проблемні питання, пов'язані з людським розвитком у контексті досягнення ЦРТ та соціального залучення (Social Inclusion).

Основні цілі людського розвитку формуються у трьох напрямках: – можливість прожити довге життя, підтримуючи добрий стан здоров'я; – доступність знань, одержання освіти; – наявність засобів, що забезпечують гідний рівень життя.

В Україні нагальним питанням є необхідність сформувати нові стандарти життя, таку модель поведінки і добробуту, яка б давала можливості користуватися всіма благами цивілізації, бережливо ставитися до природи та її ресурсів, виховувати здорову, освічену і духовно багату людину.

Системна реалізація соціальних функцій держави неможлива без широкомасштабних інвестицій в освітню сферу. Інноваційний розвиток суспільства та економіки передбачає зростання та само-реалізацію інтелектуального потенціалу нації, формування якісно нової робочої сили, яка має високу фахову підготовку та стійкі мотиваційні установки до постійного підвищення свого профе-сійного рівня. Збільшення капіталовкладень в освіту та професійну підготовку забезпечить не тільки конкуренто-спроможність країни у сфері економіки, а й підготовку молоді до життя у світі сучасної зайнятості [3, с. 176].

Новий (український) вектор у розвитку освіти визначаємо як формування людини з новим типом мислення, яке є невіддільним від розуміння парадигми планетарної свідомості XXI століття. За В. Вернадським, розум людства виступає єдиним засобом спасіння людської цивілізації від катастроф. Під розумом людства розуміють здатність світової спільноти пізнавати оточуючий світ та закони його розвитку, трагізм глобальних загроз та викликів та визначати й здійснювати заходи щодо їх усунення, створювати й розбудовувати безпечний світ тощо. Суспільство (як і біосфера) функціонує у збалансованому стані і просторі за умови дотримання балансу між можливостями (граничні значення) задоволення життєвих благ та їх споживанням. На переконання В. Вернадського людина має бути не просто навчена, а освічена, тобто мати світогляд, не обмежений предмет-ними рамками, закладений фундамент наукового знання людства, бути готовою до постійного розвитку з урахуванням технічної та технологічної складових.

Для цього необхідно переформатувати мислення, навіть не окремих людей, а цілої генерації. На жаль, на перший план вийшли воєнно-політичні та силові фактори, які переформатовують мислення в бік самозбереження, недовіри до країни-агресора, відхід від позиції

відстороненого спостереження до учасника забезпечення стабільності на рівні регіону та системи регіональної безпеки, необхідності прийняти конкретну позицію у глобальному та регіональному протистоянні, усвідомлення обсягів державних / регіональних прибутків та витрат і вплив на забезпечення якості та стабільності життя населення тощо.

Однією з причин низького рівня життя фахівці називають економічну / фінансову неграмотність. Говорити про фінансову грамотність населення досить складно, оскільки менталітет більшості співвітчизників не сприймає це поняття. Саме фінансова безграмотність, на думку фахівців, є однією з головних причин низького рівня життя більшої частини населення. У своїй більшості працюють, щоб прогодувати себе і свою сім'ю, але не завжди вистачає грошей навіть на найнеобхідніше, не кажучи про інші блага, які можуть дозволити собі заможні люди. Основу фінансової грамотності складають: Грамотний підхід до коштів; Облік і ретельне планування своїх фінансових коштів; Основи співпраці з фінансовими установами; Способи отримання доходу; Інвестиції. Важливим для розуміння й набуття фінансової грамотності є розуміння таких понять як фінансова свобода, фінансова дисципліна, фінансовий план, розумна економія, особисті фінанси та набуття здатності до їх впровадження у власне життя. Фінансову грамотність визначають як спроможність приймати свідоме рішення і здійснювати ефективні дії з метою управління коштами на даний час і в майбутньому, метою якої є зміна поведінки людини [2]. Фінанси забезпечують функціонування усіх сфер людського суспільства. Використання фінансової інформації, застосування фінансових знань є необхідними елементами будь-якого напрямку діяльності людини. Фінансова грамотність допомагає зрозуміти ключові фінансові поняття і використовувати їх для прийняття рішень про доходи, витрати і заощадження, для вибору відповідних фінансових інструментів, планування бюджету, нагромадження коштів на майбутні цілі тощо. Фінансово грамотні люди більшою мірою захищені від фінансових ризиків і непередбачуваних ситуацій, відповідальніше ставляться до управління особистими фінансами, здатні підвищувати добробут за рахунок розподілу наявних грошових ресурсів і планування майбутніх витрат [1, с. 5].

Отже, формування людини з новим типом мислення передбачає обов'язкову економічну складову як основу реалізації стратегічних цілей сталого розвитку.

Бібліографічний список

1. Смовженко Т. С. (ред.) Фінансова грамотність. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ, 2013. 311 с.
  2. Терентьєва Н.О. Необхідність набуття компетентності “підприємливість та фінансова грамотність” на рівні загальної середньої освіти як вимога сучасного суспільства. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки*, 2018. Вип.155. С. 141-144.
  3. Терентьєва Н.О. Розвиток університетської освіти в Україні : тенденції Другої академічної революції : монографія. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю.А., 2017. 408 с.
  4. Терентьєва Н.О. Формування нового мислення як основа готовності до зміни соціально-рольової позиції педагога. *Психологія: від теорії до практики: Інноваційні технології в роботі практичного психолога : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (7 червня 2018, м. Суми). Ч.2. Суми : СВС Панасенко І.М., 2018. С. 120-125.*
  5. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. 2017. URL : http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf
-

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ СФЕРИ

Р.І. Шевченко

кандидат військових наук

Національний університет «Одеська морська академія»,

Одеса, Україна

Морські професії пов'язані з діяльністю, що протікає в небезпечних умовах, вимагає відповідальності, відноситься до індивідуальної праці, має власні гностичні і функціональні засоби. Професійна діяльність морського фахівця – це, перш за все, безпосередня комунікація і координація взаємодії для вирішення завдань з широким колом морських професіоналів; від дій кожного члену екіпажу (особливо його керівного складу), його особистих і професійних якостей багато в чому залежить не тільки успішність професійної взаємодії, ефективність праці членів суднової команди і берегових служб, а й психоемоційний стан людей в екіпажі, безпека роботи всіх морських фахівців [8].